

De syge sange

Ole D. Wolthers

Grammofonen blev opfundet i 1887 af *Emil Berliner* (1851-1929), og i slutningen af 1920'erne blev det muligt med en mikrofon at optage og overføre musik til plader [1]. Siden da har populærmusikken, defineret som sange, der appellerer til den brede befolkning, sunget sin sejrssang over det meste af kloden [2]. Det er i dag stort set umuligt at undgå at høre populære sange i hverdagen, og de er blevet en næsten lige så universel og obligatorisk ledsager i livet fra vugge til død som menneskers erfaring med sygdom. Det er derfor ikke overraskende, at populærmusikken indeholder sange om sygdomme. Formålet med denne artikel er at undersøge populærmusikkens beskrivelser af sygdomme.

METODE

Der blev søgt litteratur i PubMed (*a service of the National Library of Medicine, New York, USA, includes over 26 million citations for biomedical articles from the 1950s to September 2016. The citations are from MEDLINE and additional life science journals*) og via søgemaskinen Google.dk [3]. Følgende søgeord blev benyttet: *popular music, pop culture og disease in popular music*. Der blev anvendt mange kombinationer af disse søgeord. Specifikke sange er søgt i søgemaskinen youtube.dk [4]. Desuden er viden hentet i eget musikarkiv og egen hukommelse. Til afgrænsning af begrebet populærmusik er anvendt den oprindelige fra 1920'ernes USA, da man introducerede betegnelsen »pop« om »sang(e)«, der appellerede til den brede befolkning« [2].

RESULTATER

Antallet af sange, der i et eller andet omfang hentyder til eller i detaljer beskriver det hyppigt forekommende symptom temperaturforhøjelse og ledsagende påvirket almen tilstand, pulsforhøjelse, varmfølelse, rødme af hud og kulderystelser m.m., er formentligt legio. Således f.eks. »Fever« med *Little Willie John* (1956; senere indspillet af mange andre, bl.a. *Peggy Lee, Elvis Presley og Madonna*), *Jackson* med *Nancy Sinatra* og *Lee Hazlewood* (1967; tidligere og senere indspillet af andre, bl.a. *Johnny Cash og June Carter*); og »You never need nobody« med *The Lone Bellow*. I langt de fleste tilfælde er feberen en metafor for forfælskelse, seksuel betagelse og/eller orgasme. I et ikke nærmere underbygget postulat beskriver Placebo i

sangen »36 degrees«, at disse symptomer også kan ses ved en subnormal temperatur.

Helt anderledes konkret er *Van Morrison* i sin sang »T.B. sheets«. Fortælleren besøger her sin *Julie baby*, der har tuberkulose og ligger alene på et værelse. Den naturlige hoste, vejrtrækningsbesværet og lugten af svedige lagner og sygelejets indeklemte lugt blandes med hans sorg over Julies tilstand, og han snøfter, græder og gisper sig igennem sangen. Der hviler en dyne af tristhed og frustration over sangen, der måske øser af samme tradition for nostalgi og smertefulde sange som den danske sang »I en sal på hospitalet« af *Svend-Aage Petersen* (tidligt 1900, baseret på en folkevise; senere indspillet af mange kunstnere). Frustration over at være blevet syg høres også i »Doctor my eyes« med *Jackson Brownne*. Sangen kan ganske vist forstås som en allegori, der beskriver tanker om at blive voksen, men på realplanet beskriver den vel det, man ville kalde tørre øjne (*dry eye syndrome*).

Paul Simon beskriver i sin sang »Allergies«, hvor smertefuldt et håndeksem kan være. Det brænder og svier, og det afholder ham fra at spille guitar. *Simon* associerer tilstanden til allergi over for kvinder, »my heart is allergic/ to the women I love«. Samme tankegang, at allergi kan spille ind på det altid problematiske forhold til det kvindelige køn, udtrykker *Neil Young* i sin sang »Allergy«. Allergi beskrives som en tilstand, der forringer livskvaliteten. Længe før læger i løbet af 1990'erne fik øjnene op for sammenhængen mellem allergiske sygdomme og forringet livskvalitet, gav *Ray Davies* i sangen »Hay fever« i 1978 med sin gruppe *The Kinks* en præcis beskrivelse af både symptomerne og livskvalitetsforringelsen (Figur 1). Øjne og næse er hævede, næsen er stoppet, halsen er tør og irriteret, det gør ondt i øjne, næse og bihuler, og det er svært at trække vejret. Den sociale kontakt til andre mennesker er hæmmet, man isolerer sig, man går ikke ud og danser, man slår ikke til i parforholdet, og sexlivet er suspenderet.

Ray Davies' tekst rummer det samme råb om terapeutisk hjælp, som fortælleren udtrykker i *Harry Nilssons* sang »Coconut«. Her har en kvinde fået svære akutte mavesmerter efter at have drukket »lime« fra en kokosnød, og hun ringer til lægen midt om natten for at få

STATUSARTIKEL

Speciallægepraksis
Børne og Allergi
Klinikken Randers

Ugeskr Læger
2016;178:V68935

hjælp. Lægen afviser hende eftertrykkeligt, idet der henvises til det sene tidspunkt og til, at der er tale om selvforskyldte mavesmerter. Lægen ser ingen grund til, at dette tilfælde af akutte mavesmerter ikke skulle kunne vente, til det bliver dag, og patienten opfordres til at søge læge næste morgen.

Mange sange rummer delvise beskrivelser af eller hentydninger til psykiske reaktioner, tilstande eller psykiatriske lidelser som f.eks. Pink Floyds sang om en person, der er blevet »*Comfortably numb*«. Der er dog få sange, om nogen, med egentlige sygdomsbeskrivelser inden for det psykiatriske felt, der matcher Ray Davies' beskrivelse af en akut paranoid tilstand som hans sang »*Acute schizophrenia paranoia blues*« med The Kinks (Figur 2). Her beskrives adskillige aspekter af den paranoide, psykotiske tilstand, tabet af identitet og orientering i tilværelsen og igen også magtesløsheden i forhold til manglen på effektive behandlingsmetoder. Mere fragmentariske beskrivelser af dette sygdomsbillede høres i Richard Thompsons sang »*Grey walls*«, i »*Psychotherapy*« med The Ramones og i »*Cherry blossom clinic revisited*« med The Move. »*Pill bug blues*« med The Gourds beskriver en mands kærlighed til en kvinde med et alkohol- og pillemisbrug, og i »*Frontier psychiatrist*« med The Avalanches belyses de diagnostiske vanskeligheder, der kan være med at differentiere mellem en banal psykosomatisk tilstand og en tilstand, der kræver terapi. »*Child psychology*« med Black Box Recorder er en sjælden, hvis ikke eneste, popsang, der beskriver den børnepsykiatriske tilstand mutisme. I sangen »*Pinball wizzard*« beskriver The Who en »*deaf dumb and blind kid*«, der har udviklet sine handikap til en lige så enestående som overraskende kompetence i betjening af spillemaskiner.

domsbillede høres i Richard Thompsons sang »*Grey walls*«, i »*Psychotherapy*« med The Ramones og i »*Cherry blossom clinic revisited*« med The Move. »*Pill bug blues*« med The Gourds beskriver en mands kærlighed til en kvinde med et alkohol- og pillemisbrug, og i »*Frontier psychiatrist*« med The Avalanches belyses de diagnostiske vanskeligheder, der kan være med at differentiere mellem en banal psykosomatisk tilstand og en tilstand, der kræver terapi. »*Child psychology*« med Black Box Recorder er en sjælden, hvis ikke eneste, popsang, der beskriver den børnepsykiatriske tilstand mutisme. I sangen »*Pinball wizzard*« beskriver The Who en »*deaf dumb and blind kid*«, der har udviklet sine handikap til en lige så enestående som overraskende kompetence i betjening af spillemaskiner.

DISKUSSION

Denne undersøgelse foregiver på ingen måde at være en komplet gennemgang af populærmusikkens sange,

FIGUR 1

»*Hay fever*« (komponist og tekstforfatter Ray Davies; lanceret af The Kinks).

Sitting by my stereo all alone
My baby calls me on the telephone
She says, Baby take me out for a dance
I tell my baby I feel so bad
I can't go out and it's making me sad
But when you see me, I know you will understand

I got hay fever, blocking up my head
Hay fever, I ought to be in bed
How can I dance when I can hardly breathe
Wish I could cure this infernal allergy
I got hay fever blocking up my brain
Hay fever, feel the sinus pains
And all the pills and the powders are in vain
Thought I was cured but here it comes again
It goes ooh-ah

The pollen count's getting higher and higher
My eyes are sore and my nose is on fire
My throat's dry now and I'm starting to perspire
My stuffed up head's killing all of my desire
I got hay fever, you wicked allergy
Hay fever, you put the curse on me
And I've inhaled every know remedy

I can't stay cool ,cos I'm starting to sneeze
I can't make love when I can't hardly breathe
We start to dance and my nose starts to bleed
There must be a cure for this hay fever
Is there a pill or a powder I can take
I must get a cure, my romance is at stake

Hay fever, you tore my image down
Hay fever, I must look like a clown
I must have used every tissue in town
I'm running round sniffin' like a hound
I go ooh-ah

I wanna kiss but I'm sneezin' instead
I can't make love when my head feels like lead
How can I pose when my nose is all red
We should be home, should be tucked up in bed
But I got hay fever
Hay fever

Hay fever
Hay fever
Hay fever

FIGUR 2

»*Acute schizophrenia paranoia blues*« (komponist og tekstforfatter Ray Davies; lanceret af The Kinks).

I'm too terrified to walk out of my own front door,
They're demonstrating outside I think they're gonna start
the third world war,
I've been to my local head shrinker,
To help classify my disease,
He said it's one of the cases of acute schizophrenia he
sees.

Well the milkman's a spy, and the grocer keeps on following
me,
And the woman next door's an undercover for the K.G.B.,
And the man from the Social Security
Keeps on invading my privacy,

Oh there ain't no cure for acute schizophrenia disease.
I've got acute schizophrenia, paranoia too,
Schizophrenia, schizophrenia,
I've got it, you've got it, we can't lose,
Acute schizophrenia blues.

I'm lost on the river, the river of no return,
I can't make decisions, I don't know which way I'm gonna
turn,
Even my old dad, lost some of the best friends he ever had,
Apparently, his was a case of acute schizophrenia too.

I got acute schizophrenia, paranoia too,
Schizophrenia, schizophrenia,
I've got it, you've got it, we can't lose.
They're watching my house and they're tapping my te-
lephone,
I don't trust nobody, but I'm much too scared to be on my
own
And the income tax collector's got his beady eye on me,
No there ain't no cure for acute schizophrenia disease.

No there ain't no cure for
Schizophrenia disease.

der omhandler sygdomme. Populærmusikken er en konstant muterende, dynamisk og opportunistisk kunstart, som ikke lader sig hverken definitivt eller absolut beskrive. Undersøgelsen er baseret på et begreb om populærmusik, som dateres tilbage til udbredelsen af grammofonplader i 1920'erne, hvor man opfatter musikken som havende appel og udbredelse til et bredt publikum. Dermed rummer populærmusikken som overordnet begreb en række genrer som *country and western, folk, beat, rock'n roll, rock, pop, hiphop, r and b, americana, new country, rap* m.fl., der igennem tiden har haft lige så skiftende popularitet som afgrænsning i forhold til hinanden.

Ud over de omtalte sange rummer populærmusikken sange om tobaksrygning, alkohol og af andre stoffer, som medfører risiko for truet sundhed og sygdom. En analyse af de 279 mest populære sange i året 2005 viste, at ca. 3% indeholdt referencer til tobaksrygning, 24% til alkoholindtagelse og 12% til hashmisbrug [5]. Magtesløsheden og den menneskelige deroute på grund af et dæmoniserende misbrug har *Ray Davies'* beskrevet i sangen »*Alcohol*« med The Kinks. I ganske få sange advares der imod brug af afhængighedsskabende stoffer. I endnu færre sange beskæftiger man sig med lægers rolle som aktører inden for sygdomsprofylakse. *Peter Tosh* argumenterer i sin »*Bush doctor*« for en lovliggørelse af marihuana med den begrundelse, at det vil forebygge kriminalitet og sekundære menneskelige lidelser. Aqua saboterer skånselsløst i sangen »*An apple a day*« rådet om, at det er sundt at spise grønt med budskabet »*An apple a day/won't keep the doctor away*«.

I og med at den grammofonpladeformidlede populærmusik først blev udbredt i den engelsksprogede del af verden, er der en tradition for, at sange med en bred appel skrives på engelsk. Sådan har det også været i Danmark. Det betyder ikke, at der ikke på dansk er skrevet sange, der indeholder beskrivelse af sygdomme. De få, der findes, bekræfter de overordnede temaer i de engelsksprogede sange. Det danske 1980'er band 40 i Feber er et sjældent eksempel på et symptom anvendt i et kunstnernavn. Slåbrock Bands sang »*Nej, læger, gu' fri os*« rummer en sygdomsbeskrivelse af lidelsen hypokondri med en sjælden klar diagnostisk konklusion. *Jan Toftlund* tegner i »*Kræft*« et indtryksfuldt billede af et terminalt kræftsygeleje og morfikabehandling. *Bjørn & Okay* giver i »*Virus og bakterier*« profylaktiske råd om den smittefare, der kan være forbundet med kys.

Ray Davies var med sin sang »*Hay fever*« forud for sin tid, når det drejer sig om at beskrive den patientoplevede livskvalitet ved en kronisk, allergisk sygdom. Der er ingen tvivl om, at en kunstform som popmusikken, som andre kunstarter, kan give information om aspekter af patientoplevede symptomer ved kroniske sygdomme, som læger kan lære af. Betydningen for patienter af nogle aspekter af livskvalitet kan ændres over

tid, og nye vigtige kan komme til. Populærmusikkens sjæl, som er relativt lettilgængelige sange skrevet ind i en aktuel samtid, kan være en måde, hvorpå en ny dagsorden formuleres først. Sangene når ud til et stort antal mennesker, primært unge, som er de største forbrugere af populærmusik. Sangene rummer mange beskrivelser af unges risikoadfærd, når det gælder rygning, stoffer og sex, som læger og andet sundhedspersonale kan få indsigt i [6-8]. Derimod er profylaktiske sundhedsråd ikke på nogen måde et dominerende emne i sangene. Det skyldes nok, at populærmusikkens sange ofte skrives og spilles med henblik på, at de skal fungere effektivt på et dansegulv. De fleste vil sikkert være enige i, at lige præcis i det rum er belærende sundhedsråd ikke særligt sexede, sang- eller salgbare.

KONKLUSION

Det mest velbeskrevne symptom i poppens sange er feber, oftest brugt som en metafor for ulykkelig kærlighed, forelskelse eller orgasme. De mest velbeskrevne sygdomstilstande er luftvejssygdomme og psykiatriske lidelser. Popmusikken kan, som andre kunstarter, give information om aspekter af patientoplevede symptomer ved akutte og kroniske sygdomme, som læger kan lære af.

KORRESPONDANCE: Ole D. Walthers. E-mail: akk.odws@dadlnet.dk

ANTAGET: 17. november 2016

INTERESSEKONFLIKTER: ingen. Forfatterens ICMJE-formular er tilgængelig sammen med artiklen på Ugeskriftet.dk

LITTERATUR

1. http://denstordanske.dk/It,_teknik_og_naturvidenskab/Elektronik,_teletrafik_og_kommunikation/Elektroakustik/grammofon (30. sep 2016).
2. <https://da.wikipedia.org/wiki/Popmusik> (30. sep 2016).
3. www.google.dk/?gws_rd=ssl; (30. sep 2016).
4. www.youtube.com/?gl=DK&hl=da; (30. sep 2016).
5. Primack BA, Dalton MA, Carrol MV et al. Content analysis of tobacco, alcohol, and other drugs in popular music. Arch Pediatr Adolesc Med 2008;162:169-75.
6. Holodu KJ, Anderson C, Craig C et al. "Drunk in love": the portrayal of risk behavior in music lyrics. J Health Commun 2016;21:1098-106.
7. Baxendale S. The representation of epilepsy in popular music. Epilepsy Behav 2008;12:165-9.
8. Plopper BL, Ness ME. Death as portrayed to adolescents through top 40 rock and roll music. Adolescence 1993;28:793-807.